

Άγγελος Παληκίδης: *Πλωτές γυναίκες, με τη ματιά του ιστορικού*
ΠΑΡΑΤΗΡΗΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ, 9 Μαρτίου 2018

Διαμαντής Αξιώτης, *Πλωτές γυναίκες*, μυθιστόρημα, εκδ. ΚΑΠΑ Εκδοτική 2017.

Κώστας Καβανόζης, Σπύρος Κιοσσές, Διαμαντής Αξιώτης, Άγγελος Παληκίδης

Η αφήγηση του Διαμαντή Αξιώτη στο μυθιστόρημά του «Πλωτές γυναίκες», διαπλέκεται με πολλούς τρόπους με την ιστορία του 20ου αιώνα. Οι χαρακτήρες του, χωρίς να είναι μεγάλες πολιτικές ή στρατιωτικές προσωπικότητες, συνδέονται άμεσα ή έμμεσα με πρόσωπα και γεγονότα που σημάδεψαν τον κόσμο και τον ελληνισμό. Η ιστορία αρχίζει στο 1ο κεφάλαιο και ολοκληρώνεται στο 4ο με το βασιλικό αντικίνημα της 13ης Δεκεμβρίου του 1967 και τη μεταμεσονύκτια φυγή του βασιλιά Κωνσταντίνου από το αεροδρόμιο του Αμυγδαλεώνα, καθιστώντας την Καβάλα τον τελευταίο εν Ελλάδι σταθμό της βασιλικής δυναστείας. Έκτοτε επέστρεψε στην Ελλάδα ως απλός πολίτης, και μάλιστα ως Γκλύξμπουργκ. Στα δύο κεφάλαια του 2ου μέρους αρχίζει από το 1902 και 1920 και του 3ου μέρους από τα καλοκαίρια του 1940 και 1950, αντίστοιχα. Ο επίλογος της ιστορίας του αναφέρεται σε μια επίσκεψη του συγγραφέα το Νοέμβριο του 1977 στην απόγονο της τραγικής οικογένειας Ελένη Ιορδάνου. Για να γράψει το βιβλίο, ο συγγραφέας διεξήγαγε μια μεθοδική και εξαντλητική έρευνα σε ιστορικά αρχεία, εφημερίδες και βιβλία, ενώ, όπου χρειάστηκε, πήρε συνεντεύξεις.

Ο καμβάς των ιστοριών του Διαμαντή Αξιώτη διαμορφώνεται μέσα από τη συνεχή διεπίδραση της τοπικής ιστορίας με την εθνική και παγκόσμια. Στα πρόσωπα των ηρώων του –ανδρών, γυναικών και των οικογενειών τους –αποτυπώνεται η επενέργεια που έχει στις ζωές των ανθρώπων η «μεγάλη ιστορία» στην ολιστική της

σύλληψη: στην πολιτική, την οικονομία, τις νοοτροπίες, τις ιδέες και τις ιδεολογίες, τις έμφυλες σχέσεις, τη θρησκεία, τις γλώσσες, τη μουσική και τη λογοτεχνία.

Τι συμβαίνει μέσα στο άνυσμα των εβδομήντα πέντε χρόνων που πραγματεύεται το βιβλίο; Καταιγίδες εθνικισμών σαρώνουν τη Μεσόγειο και τα Βαλκάνια και συρρικνώνουν τον ελληνικό και ευρωπαϊκό κοσμοπολιτισμό. Αιματηροί πόλεμοι και απάνθρωπες συνθήκες ειρήνης νομιμοποιούν μαζικά εγκλήματα, εκπατρισμούς και εθνοκαθάρσεις. Οι Βαλκανικοί Πόλεμοι, ο «Μεγάλος Πόλεμος», ο Μικρασιατικός Πόλεμος και η Καταστροφή, οι συνθήκες του Λονδίνου, του Βουκουρεστίου, του Νεϊγί και της Λοζάνης –η τελευταία επιβάλλει de jure σε δύο εκατομμύρια ανθρώπους την απώλεια των πατρίδων τους –ο Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος, οι κατοχές και οι διαρκείς αλλαγές των συνόρων επιδρούν καταλυτικά και απρόσμενα στους χαρακτήρες των ανθρώπων και στη φυσιογνωμία των κοινωνιών τους. Στην ίδια περίοδο επισυμβαίνουν οικονομικές κρίσεις, παγκόσμιες και εγχώριες, ενώ ριζοσπαστικές ιδεολογίες σαρώνουν σαν θύελλες το κοινωνικό μωσαϊκό οδηγώντας τάξεις και ομάδες σε αδυσώπητες εσωτερικές συγκρούσεις. Ο αστικός φιλελευθερισμός, ο σοσιαλισμός και ο φασισμός επιδίδονται σε έναν αμείλικτο πόλεμο, που ειδικά στη δεκαετία του 1930 κλονίζει και τις τελευταίες προνεωτερικές σταθερές των κοινωνιών των ελληνικών καπνυπόλεων. Ανάλογη επίδραση ασκεί ένας άλλος ακήρυχτος πόλεμος, ο εθνικός διχασμός με τις ποικίλες μεσοπολεμικές και μεταπολεμικές μεταλλάξεις του, τα στρατιωτικά πραξικοπήματα και τις επεμβάσεις του θρόνου στην πολιτική ζωή. Και φυσικά, ο Εμφύλιος Πόλεμος. Είναι ο μακρός εικοστός αιώνας με τη θανάσιμη γοητεία του.

Σε αυτό το ιστορικό περιβάλλον η Καβάλα αναδεικνύεται στην ιδανική σκηνογραφία του δράματος που αφηγείται ο Διαμαντής Αξιώτης. Μέχρι, τουλάχιστον, την εκρηκτική δεκαετία 1912-1922 η Καβάλα είναι αναμφίβολα ένα ακμάζον διεθνές κέντρο καπνεμπορίου με προξενία και υποπροξενία δεκάδων κρατών. Ταυτόχρονα, μέσα σε ένα κλίμα οικονομικής ευφορίας και ηθικής ελευθερίας, ενίοτε και ελευθεριότητας, αναπτύσσεται μια κοσμοπολίτικη αστική τάξη, ενώ συγκροτείται και η εργατική τάξη, η οποία ωριμάζει ταχύτατα, οργανώνεται, διεκδικεί και μάχεται για τα δικαιώματά της. Στην ύπαιθρο χώρα της Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης μοχθούν πάνω στη γη και στις αποθήκες των σπιτιών τους αγροτικές οικογένειες, εξειδικευμένες στην καπνοκαλλιέργεια. Ο τόπος αυτός, όμως, μέσα σε δύο δεκαετίες θα χάσει τους μουσουλμάνους, εβραίους και φραγκολεβαντίνους κατοίκους του, ενώ θα αποκτήσει όχι μόνο ένα νέο πρόσωπο αλλά και μια νέα προσωπικότητα με το μωσαϊκό των χιλιάδων μικρασιατών προσφύγων που θα βρουν εδώ τη νέα τους πατρίδα.

Κλείνοντας αυτό το σημείωμα θέλω να υπογραμμίσω ότι το μυθιστόρημα του Διαμαντή Αξιώτη «Πλωτές γυναίκες» αποτελεί μια σημαντική συμβολή όχι μόνο στο λογοτεχνικό είδος στο οποίο εντάσσεται, αλλά κυρίως στην ιστορική μνήμη και συνείδηση της πόλης από την οποία το εμπνεύστηκε ο δημιουργός του.

Δυστυχώς, η Καβάλα, όπως και πολλές άλλες πόλεις στην Ελλάδα, μέσα σε τρεις γενιές μόλις, δηλαδή στον κύκλο μια ανθρώπινης ζωής, παρέδωσε στη λήθη τη νεότερη ιστορία της · μια πόλη –με την αριστοτελική έννοια του όρου, της πολιτικής κοινότητας ανθρώπων– που μεταλλάχθηκε σε αυτάρεσκη και αγέρωχη αστική καρικατούρα του ιστορικού εαυτού της · μια πόλη, όμως, που ευτύχησε να γεννήσει

και εξακολουθεί να γεννά ευάριθμους πνευματικούς ανθρώπους και ιδιαίτερα λογοτέχνες, όπως ο Διαμαντής Αξιώτης

Άγγελος Παληκίδης

Επίκουρος Καθηγητής Διδακτικής της Ιστορίας

Τμήμα Ιστορίας & Εθνολογίας

ΔΗΜΟΚΡΙΤΕΙΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΡΑΚΗΣ